

УДК 616.89-053.56

Краско В. О.¹, Залановська Л.І.²

¹студ. гр. УФКСз-311м НУ «Запорізька політехніка»

²канд. психолог. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

В даний час відзначається значне збільшення чисельності дітей з розладами аутистичного спектру. Розлад аутистичного спектру (РАС) – це спектр психологічних характеристик, що описує широке коло аномальної поведінки, труднощів у соціальній взаємодії і комунікаціях, і навіть жорстко обмежених інтересів і поведінкових актів, що часто повторюються.

Діти з розладами спектру аутизму становлять основну групу дітей, які мають найважчі порушення в соціально-особистісному розвитку, що потребують спеціальної психолого-педагогічної та медичної допомоги. За відсутності своєчасної діагностики та адекватної допомоги дітям з розладами аутистичного спектру часто залишаються не вивченими та не можуть адаптуватися до соціального середовища.

Теоретичний аналіз досліджень, щодо питання формування соціально-побутових навичок у галузі дошкільної педагогіки свідчить, що соціально-побутові навички розглядаються в аспекті трудового та економічного виховання (Г. Григоренко, Р. Жадан), формування основ безпеки та норм поведінки в побуті або набуття самостійності в побутових ситуаціях (Р. Назарян, Л. Яковенко). У корекційній дошкільній педагогіці (С. Давидова, О. Гаврилушкіна, Е. Гульянц, Л. Каліннікова, Н. Морозова, Н. Соколова, С. Федоренко, О. Чеботарьова та ін.) формування соціально-побутових навичок відбувається через планомірне залучення до різних видів трудової діяльності (самообслуговування, господарсько-побутової праці, праці в природі, ручної (художньої) праці. Щодо необхідності формування соціально-побутових навичок у дітей з розладами аутистичного спектру для нас важливі дослідження зарубіжних дослідників, які розглядають формування соціально-побутових навичок не тільки як набуття побутової компетенції, а й як розвиток соціальної комунікації та соціальної взаємодії (С. Аттермієр, К. Дженс, Н. Джонсон-Мартін, М. Пітерсі, Р. Трелоар, Б. Хаккер).

Період дошкільного дитинства є часом оволодіння дітьми навичками самообслуговування та елементарними побутовими вміннями. Малюк оволодіває більшістю соціально-побутових навичок, спостерігаючи за поведінкою близьких людей у повсякденному житті, наслідуючи їм та діючи шляхом проб та помилок. На відміну від здорових однолітків, у дитини з розладами аутистичного спектру формування навичок самообслуговування не відбувається довільно. Вона виявляє яскраво виражену байдужість до навколишніх людей, у неї відсутня мотивація до оволодіння соціально-побутовими навичками та потреба порівнювати себе з іншими людьми та їх діями, що пов'язано з порушеннями взаємодії з навколишнім світом, страхами, підвищеною чутливістю тощо.

Труднощі навчання навичкам соціально-побутового поведінки пов'язані у значному ступені з порушеннями комунікації і довільного зосередження. Багато яким речам дитина може навчитися самостійно за випадкових обставин, але під час навчання вона не вміє наслідувати іншій людині. При цьому оволодіння навичкою зчеплене з конкретною ситуацією та вкрай утруднене перенесення досвіду в іншу ситуацію. У зв'язку з порушеннями соціальної поведінки важко організувати ситуацію навчання: дитина з аутизмом не виконує інструкції, ігнорує їх, тікаючи від дорослого чи роблячи все навпаки. Тому саме цей період є кризовим та важким для подолання. Неспроможність у побутових питаннях робить практично неможливим самостійне існування дитини з розладами аутистичного спектру у суспільстві та створює великі труднощі для родини.

Якщо не почати своєчасне формування соціально-побутових навичок у дитини з розладами аутистичного спектру значно підвищується складність завдання щодо організації корекційної роботи в подальшому. Навчання таким навичкам складає цілий напрям роботи спеціалістів та батьків, в основі якого лежать спеціальні методики, що враховують індивідуальні можливості дитини та орієнтуються на найближчі завдання. Несформованість або спотвореність соціально-побутових навичок закріплюються у стереотипії, характерні для цієї категорії дітей. У той же час, використовуючи стереотипність поведінки, можливо сформувати бажані побутові стереотипії. Коли вона тримається своїх звичок, ритуалів, її легше навчити новій дії, якщо спочатку регулярно повторювати навчання в схожих умовах.

Отже, навчання соціально-побутовим навичкам складає один з важливих напрямів роботи фахівців та батьків, в основі яких лежать спеціальні методи та технології корекційно-розвивальної роботи, що враховують індивідуальні особливості та можливості дитини з розладами аутистичного спектру. Саме тому необхідне своєчасне виявлення у дитини аутистичних розладів, надання ранньої корекційної допомоги дитині з аутизмом та її сім'ї, яка полягає у створенні умов для розвитку самостійності

та активності дитини, навчанні взаємодії дитини з дорослими, у використанні спеціальних методів для розвитку дитини та навчання її навичкам самообслуговування.